

Opprydding av landbruksforurensning — Bondens eller samfunnets ansvar?

Av Tore Holt.

Tore Holt er bonde.

*Innlegg på møte i Norsk vannforening
19. mars 1990*

På høyt faglig nivå er det fortsatt uenighet om hvor mye av forurensningen som skyldes landbruk, likeledes effekten av foreslåtte tiltak. Fortsatt vil sikkert ny viten forandre på dette, men det er ingen uenighet om at forurensningen fra landbruket er betydelig, og at den må reduseres så langt som råd.

En del tiltak kan gjennomføres uten at det koster noe, kanskje til og med bli direkte lønnsomme.

Jeg tenker f.eks. på den gjødslingsvegledningen som utføres av forsøksringene basert på jordprøver og EDB-program (mer målrettet enn avgift).

De fleste andre tiltak vil likevel ikke kunne gjennomføres uten betydelige investeringer eller avlingsnedgang for bonden.

Det jeg er bedt om å svare på, er om det er bonden eller samfunnets ansvar å rydde opp i landbruksforurensningen: — d.v.s. hvem skal bære de økonomiske byrdene ved denne oppryddingen.

Før jeg svarer på spørsmålet om opprydding av landbruksforurensning er bondens eller samfunnets ansvar, vil jeg stille spørsmålet: Hvem forurensner? Er det bonden, produksjonsprosessen, naturens egen biologi eller kjøperen av

sluttproduktet. Å tilfredsstille markedet vil si å produsere og tilby de varer og tjenester som markedet etterspør. Bli det da produksjonen og produksjonsprosessen som utgjør forurensningen, eller er det kjøperen av f.eks. sluttproduktet spiker. Dersom produktet ikke ble etterspurt, ville produksjonsprosessen som sådan heller ikke forurense. Som svar på spørsmålet om hvem som forurenser, ligger det i sin ytterste konsekvens at forbrukeren eller den som etterspør varene.

For å svare på spørsmålet om hvem som forurenser, må en også tillegge kravet til pris på produktet nødvendig vekt. Ensidig krav om lavest mulig pris fra forbrukerens side skaper produksjonsprosesser som forurenser. Krav til maksimal effektivitet og produktivitet bidrar til det samme. Det er derfor i stor grad den som etterspør som er årsak til forurensningene. En kan i alle fall ikke på den ene sida forlange produktene til lavest mulig pris og på den andre sida ikke være villig til å verdsette miljøproblemene.

For bøndene gjelder prissystemet, slik det er oppbygd gjennom jordbruksavtalen og forhandlinger om avtalepris på engros-ledd. Slik sett skiller jordbruket seg vesentlig fra næringer som produserer og verdsetter ut fra en tilbuds- og etterspørselkurve. Økte krav til ren-

sing, redusert forurensning og andre miljøtiltak mot næringslivet generelt, omtales som om industrien eller næringsen sjøl bærer de økonomiske belastningene. Dette er en konklusjon som selvfølgelig ikke er riktig. Uansett virksomhet og uansett bedrift så vil kostnadene ved miljøtiltak bli lagt inn i priskalkylene og inngå som en del av prisen på sluttproduktet. Ingen bedrifter kan hente inndekning for slike kostnader gjennom produktprisen. Derfor blir det forbrukeren som til syvende og sist må betale den pris som oppryddingsarbeidet koster. Ut fra det svar jeg ga på spørsmålet om hvem som forurenser, er dette et riktig prinsipp. Slik må det også selvfølgelig være i landbruket. Bøndene kan ikke klare, og det vil heller ikke være rimelig, at denne gruppen skal dekke kostnadene uten inndekning gjennom inntektssida og produktpriser.

Dermed blir svaret på hvem som har ansvaret for opprydding og finansiering det samme enten en velger å tilnærme seg problemet i forhold til jordbruket eller industrien. Forurensning og bevaring av miljøet er et felles ansvar som alle må føle, fordi vi i sum påvirker det miljøet vi overleverer til våre etterkommere.

Selvsagt skal hver enkelt næring gjøre sin del for å redusere forurensningen og bevare miljøet gjennom ulike tiltak. Selvsagt må det også være et krav at den enkelte bonde innser denne delen av forvaltningsansvaret. Det er til syvende og sist den enkelte bonde som må ha det daglige ansvar for forvaltningen av de ressurser en råder over. Derfor må initiativ og tiltak ligge hos den

enkelte. Men kostnadene ved innsatsen må for jordbruket, som for øvrig næringsliv og forurensning fra andre kilder, være et felles ansvar med felles finansiering samfunnet sett under ett.

Norges Bondelag har i lang tid hatt et aktivt miljøengasjement i hele organisasjonen. Vi har gjennom en rekke organisasjonsmessige tiltak som studieopplegg, medlemsinformasjon og annen opplysningsvirksomhet bevisst forsøkt å påvirke den enkeltes holdning til de utfordringer som ligger i miljøhensynet. Mye er gjort, men selvfølgelig står også mye igjen. Men som bønder ser vi dette som utfordringer og ikke som problemer, utfordringer som vi skal bidra til løsning på, men må samtidig kreve samfunnets forståelse for de kostnadene som løsningene innebærer.

Jeg har lyst til å nevne problemstillinger knyttet til matvarepris og kravet om rimeligere matvarer. Jeg vil si at de som på den ene sida tillegger landbruket betydelig ansvar og vekt i miljøressurs-spørsmål, bedriver en dobbeltmoral når de i neste omgang kritiserer vårt landbruk som kostbart ved å foreta en ukritisk sammenligning med liberalistisk industrialisert landbruksproduksjon i andre land hvor forurensningsetiketten ikke blir tillagt verdi. Å stille seg åpen for liberalisering med økt import av matvarer fra slike land ut fra et reint prisspørsmål, er å eksportere forurensning med totalt større belastning på naturen som resultat.

Svaret må altså bli at uansett hvordan vi velger å bokføre kostnadene i første omgang ved å ta miljøhensyn, så må vi alle som konsumenter betale regningen enten det er spiker eller brød.